

Byla C-400/23

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2023 m. birželio 29 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Sofiyski gradski sad (Bulgarija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2023 m. birželio 29 d.

Kaltinamasis:

VB

Pagrindinės bylos dalykas

Kaltinamajam nedalyvaujant išnagrinėta baudžiamoji byla

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Prašymas pagal SESV 267 straipsnio pirmos pastraipos b punktą

Prejudiciniai klausimai

1.1. Ar Direktyvos (ES) 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antras sakinytis turi būti aiškinamas taip, kad asmuo, kuris, nesant 2 dalyje nurodytų aplinkybių, buvo nuteistas laisvės atėmimo bausme jam nedalyvaujant, turi būti informuojamas apie apkaltinamąjį nuosprendį, kai yra suimamas bausmės vykdymo tikslu?

1.2. Koks yra Direktyvos (ES) 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antrame sakinyje nustatyto reikalavimo „informuojami apie sprendimą“ turinys? Ar pagal jį reikalaujama įteikti šio nuosprendžio kopiją?

1.3. Jei į pirmojo klausimo 1 ir 2 dalis būtų atsakyta neigiamai: ar Direktyvos (ES) 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antras sakinytis užkerta kelią nacionaliniam teismui užtikrinti šio nuosprendžio kopijos įteikimą?

2.1. Ar su Direktyvos (ES) 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antru sakiniu suderinama nacionalinės teisės norma, kurioje nenumatyta jokia asmens, nuteisto jam nedalyvaujant, informavimo apie jo teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo jam dalyvaujant tvarka, kai kaltinimai nagrinėjami ir apkaltinamasis nuosprendis priimamas kaltinamajam nedalyvaujant ir neįvykdžius direktyvos 8 straipsnio 2 dalyje nustatytų sąlygų, ir visų pirma asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant, nėra informuojamas apie šią teisę, kai yra sulaikomas?

2.2. Ar svarbu tai, kad nacionalinės teisės normoje – NPK 423 straipsnyje – nustatyta, kad nuteistas nedalyvaujant asmuo informuojamas apie jo teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo, bet tik tada, kai jis pateikia prašymą panaikinti apkaltinamąjį nuosprendį ir nagrinėti bylą iš naujo jam dalyvaujant, taigi asmuo informuojamas teismo sprendimo, priimto atsakant į šį prašymą, forma?

2.3. Jeigu į šį klausimą būtų atsakyta neigiamai: ar Direktyvos (ES) 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antro sakinio ir 10 straipsnio 1 dalies reikalavimai yra tenkinami, jeigu teismas, kuris nagrinėja kaltinimą ir priima apkaltinamąjį nuosprendį kaltinamajam nedalyvaujant ir nesant direktyvos 8 straipsnio 2 dalyje nurodytų aplinkybių, savo nuosprendyje nurodo šio asmens teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo ar kitą teisių gynimo priemonę, o nuteistą asmenį sulaikančius asmenis įpareigoja įteikti jam šio nuosprendžio kopiją?

2.4. Jeigu į šį klausimą būtų atsakyta teigiamai: ar Direktyvos (ES) 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antru sakiniu draudžiama teismui, kuris priima apkaltinamąjį nuosprendį kaltinamajam nedalyvaujant nesant Direktyvos (ES) 2016/343 8 straipsnio 2 dalyje nurodytų aplinkybių, nuspręsti savo nuosprendyje nurodyti šio asmens teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo ar kitą teisių gynimo priemonę pagal direktyvos 9 straipsnį ir įpareigoti nuteistąjį suimančius asmenis įteikti jam šio nuosprendžio kopiją?

3. Koks yra pirmas ir koks paskutinis galimas momentas, kuriuo teismas turėtų nuspręsti, ar baudžiamoji byla nagrinėjama kaltinamajam nedalyvaujant neįvykdžius Direktyvos (ES) 2016/343 8 straipsnio 2 dalyje nustatytų sąlygų, ir imtis priemonių, kad užtikrintų informavimą pagal šios direktyvos 8 straipsnio 4 dalies antrą sakinį?

4. Ar priimant trečiajame klausime nurodytą sprendimą turi būti atsižvelgiama į kaltinamajame akte ir nedalyvaujančiojo kaltinamojo gynėjo išreikštą poziciją?

5.1. Ar žodžių junginys Direktyvos (ES) 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antrame sakinyje „galimybė apskusti sprendimą“ reiškia teisę pateikti apeliacinį skundą aukštesnėje instancijoje, ar teisę apskusti galutiniu tapusį teismo sprendimą?

5.2. Koks turėtų būti informacijos apie „teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo ar kitą teisių gynimo priemonę pagal 9 straipsnį“, kuri pagal Direktyvos (ES) 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antrą sakinį turi būti pateikta asmeniui, nuteistam nedalyvaujant, kai neįvykdytos 2 dalyje nustatytos sąlygos, turinys: apie teisę pasinaudoti tokia teisių gynimo priemone, jei asmuo skundžia jam nedalyvaujant

priimtą apkaltinamąjį nuosprendį, ar apie teisę pateikti tokį prašymą, kai šio prašymo pagrindumas turi būti vertinamas vėliau?

6. Koks yra formuluotės Direktyvos (ES) 2016/343 9 straipsnio pirmame sakinyje „turėtų teisę <...> į kitą teisių gynimo priemonę, kuri leistų iš naujo nagrinėti bylą iš esmės, įskaitant naujų įrodymų vertinimą, ir kurią taikant būtų galima panaikinti pirminį sprendimą“ turinys?

7. Ar su Direktyvos (ES) 2016/343 8 straipsnio 4 dalimi ir 9 straipsniu suderinama tokia nacionalinės teisės nuostata, kaip NPK 423 straipsnio 3 dalis, pagal kurią paties nedalyvaujant nuteisto asmens atvykimas į teismą yra privaloma sąlyga tam, kad jo prašymas nagrinėti bylą iš naujo būtų nagrinėjamas ir galėtų būti tenkinamas?

8. Ar Direktyvos (ES) 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antras sakinys ir 9 straipsnis yra taikytini išteisintiems asmenims?

Nurodytos Sąjungos teisės nuostatos

2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/343 dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo (OL L 65, 2016 3 11, toliau – Direktyva 2016/343 arba direktyva)

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

Nakazatelen kodeks (Baudžiamasis kodeksas, toliau – NK)

Nakazateleno-protsesualen kodeks (Baudžiamojo proceso kodeksas, toliau – NPK)

Glaustas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

- 1 VB buvo kaltinamas dalyvavimu nusikalstamo susivienijimo veikloje, kartu su tam tikru skaičiumi kitų asmenų siekiant praturtėti iš narkotinių medžiagų auginimo ir platinimo, taip pat ginklų laikymu, už kurį baudžiama pagal NK 301 straipsnio 3 dalies 2 punktą, siejamą su 2 dalimi, bendru disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir narkotinių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) trimis atvejais, už kurį baudžiama pagal NK 354a straipsnio 2 dalį ir 1 dalį, siejamą su 20 straipsnio 2 dalimi, taip pat bendru disponavimu šaunamaisiais ginklais ir šaudmenimis neturint reikiamo leidimo, už kurį baudžiama pagal NK 339 straipsnio 1 dalį, siejamą su 20 straipsnio 2 dalimi. Už kiekvieną iš šių nusikalstamų veikų numatytos laisvės atėmimo bausmės: už pirmąją – nuo 3 iki 10 metų, už antrąją – nuo 3 iki 10 metų ir nuo 5 iki 15 metų, o už trečiąją – nuo 2 iki 8 metų.

- 2 Baudžiamoji byla nuo pat pradžių nagrinėjama nedalyvaujant VB. Iki šiol jis oficialiai neinformuotas apie jam pareikštus kaltinimus. Be to, kaltinamajam nepranešta nei apie tai, kad teisme gautas kaltinamasis aktas, nei apie teismo posėdžio datą ir vietą, nei apie jo neatvykimo į teismą pasekmes.
- 3 Taip yra dėl to, kad negalima nustatyti kaltinamojo buvimo vietos. Vykdamas ikiteisminį tyrimą jis pasislėpė prieš pat policijai sulaikant įtariamuosius. Nepaisant išduoto Europos arešto orderio, nustatyti kaltinamojo buvimo vietos nepavyko. Dėl šios priežasties jis nebuvo informuotas apie jam pareikštus kaltinimus. Vykstant teismo procesui dar kartą paskelbta kaltinamojo paieška. Remiantis naujausia 2023 m. birželio mėn. informacija, asmens nepavyko rasti.
- 4 Vykstant ikiteisminiam tyrimui ir teisminiam nagrinėjimui kaltinamajam atstovavo trys paskirti gynėjai. Nė vienas iš šių gynėjų nėra kaltinamojo matęs ar bendravęs su juo ar jo giminaičiais.
- 5 Bylos nagrinėjimas dar nebaigtas. Egzistuoja tam tikra tikimybė, kad VB bus nuteistas laisvės atėmimo bausme, kurią jis turėtų realiai vykdyti. Vis dėlto gali atsitikti ir taip, kad jis bus pripažintas nekaltu ir išteisintas.

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 6 **Pirmojo klausimo 1 dalies pagrindimas.** Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 4 dalies pirmame sakinyje numatyta galimybė nagrinėti baudžiamąją bylą kaltinamajam nedalyvaujant, net jei neįvykdytos 2 dalyje nustatytos sąlygos. Vis dėlto antrame sakinyje nustatyta sąlyga, kad tada, kai šis asmuo informuojamas apie nuosprendį ir kai yra sulaikomas ar buvo sulaikytas (vertėjo pastaba: antro sakinio tekstas bulgarų kalba šiuo klausimu dviprasmiškas dėl vartojamo žodžių junginio „по-специално когато лицето е задържано“), kuris gali būti išverstas ne tik „visų pirma tada, kai jis yra sulaikomas“, bet ir „visų pirma tada, kai jis buvo sulaikytas (įkalintas)“, jis informuojamas ir apie teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo. Kyla klausimas, ar tuo atveju, kai šis asmuo yra įkalintas siekiant įvykdyti jam skirtą laisvės atėmimo bausmę, jis privalo būti informuojamas ir apie apkaltinamąjį nuosprendį.
- 7 Šią nuostatą, atsižvelgiant į formuluotę „kai [įtariamieji ar kaltinamieji] <...> informuojami apie sprendimą“, galima aiškinti taip, kad joje nenustatyta pareiga pateikti tokią informaciją. Nustatyta sąlyga, kad tik tada, kai nutinka galimas įvykis: „kai <...>“ (anglų kalba „when“, prancūzų kalba „lorsque“), t. y. kai informuojama apie sprendimą, atsiranda valstybių narių pareiga informuoti nedalyvaujant nuteistą asmenį apie teisių gynimo priemones tuo atveju, kai asmuo nedalyvavo nagrinėjant bylą.
- 8 Tokį aiškinimą galima pagrįsti alternatyva „kai [įtariamieji ar kaltinamieji] <...> informuojami apie sprendimą“ arba „kai jie yra sulaikomi“. Visų pirma, sulaikymas automatiškai reiškia, kad kilo pareiga informuoti asmenį apie teisių

gynimo priemonės bylos nagrinėjimo jam nedalyvaujant atveju. Taigi visiškai nebūtina informuoti jau įkalintą asmenį apie nuosprendį, kuriuo jis buvo nuteistas.

- 9 Vis dėlto galimas ir kitoks aiškinimas, t. y. kad toks informavimas yra privalomas, nes tai yra būtina sąlyga tam, kad nesant direktyvos 8 straipsnio 2 dalyje nurodytų aplinkybių nuteistasis galėtų priimti informacija pagrįstą sprendimą, ar pasinaudoti teisių gynimo priemonėmis dėl jam nedalyvaujant priimto apkaltinamojo nuosprendžio. Atitinkamai žodžių junginys „visų pirma tada, kai jie yra sulaikomi“ turėtų būti aiškinamas taip, kad sulaikytas nuteistasis būtinai turi būti informuojamas apie apkaltinamąjį nuosprendį.
- 10 Taigi kyla klausimas, ar žodžių junginys „visų pirma tada, kai <...>“ (anglų kalba „in particular when“, prancūzų kalba „en particulier au moment de“) reiškia 1) informavimą apie teisių gynimo priemonės dėl bylos nagrinėjimo asmeniui nedalyvaujant, t. y. ši informacija pateikiama, kai asmuo yra sulaikomas, ar 2) sulaikyto asmens informavimą apie jam nedalyvaujant priimtą apkaltinamąjį nuosprendį, t. y. asmuo informuojamas apie šį nuosprendį, kai yra sulaikomas. Antruoju atveju informavimas apie teisių gynimo priemones yra tiesiogiai susijęs su informavimu apie apkaltinamąjį nuosprendį, o ne su asmens sulaikymu.
- 11 Be to, kyla klausimas dėl jungtuko „taip pat“ (anglų kalba „also“, prancūzų kalba „également“), t. y. ar jis reiškia, kad informavimas apie nuosprendį yra savaimė suprantamas ir nekeliantis abejonių, bet kartu su informacija apie nuosprendį turi būti pateikiama informacija ir apie teisių gynimo priemones dėl bylos nagrinėjimo asmeniui nedalyvaujant.
- 12 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas laikosi antrosios nuomonės. Tam, kad asmuo galėtų veiksmingai pasinaudoti teisių gynimo priemonėmis bylos nagrinėjimo jam nedalyvaujant atveju, nuteistajam turi būti žinomi apkaltinamojo nuosprendžio motyvai – tik tokiu atveju jis galės nuspręsti, ar naudotis teisių gynimo priemonėmis ir kaip formuluoti savo argumentus. Toks informavimas būtinas jau vien dėl Chartijos 47 straipsnio pirmoje pastraipoje įtvirtintos teisės į veiksmingą teisinę gynybą.
- 13 **Pirmojo klausimo 2 dalies pagrindimas.** Kyla klausimas ir dėl informavimo pobūdžio. Ar to, kad nuteistasis buvo sulaikytas ir įkalintas, pakanka preziumuoti, kad jis buvo informuotas apie nuosprendį? Taip yra atsižvelgiant į aplinkybę, kad kiekvienas sulaikymas yra apkaltinamojo nuosprendžio pasekmė, o asmuo nuo pat sulaikymo momento turi žinoti, kad buvo nuteistas teismo sprendimu.
- 14 Ar informavimas veikia laikomas tinkamu tuo atveju, jei įkalintas asmuo turi galimybę susipažinti su apkaltinamojo nuosprendžio elementais, pavyzdžiui, rezoliucine dalimi, kurioje yra bendrai nurodyta nusikalstama veika, už kurią asmuo nuteistas, jos teisinis kvalifikavimas, skirta laisvės atėmimo bausmė ir jos trukmė? Taip būtų galima tvirtinti atsižvelgiant į aplinkybę, kad šio informavimo pakanka tam, kad asmuo sužinotų apie jo atžvilgiu priimtą apkaltinamąjį nuosprendį.

- 15 Ar būtina asmeniui pateikti viso apkaltinamojo nuosprendžio kopiją? Taip būtų galima teigti atsižvelgiant į aplinkybę tai, kad asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant ir įkalintas jam skirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymo tikslu, tik susipažinęs su visu teismo nuosprendžio tekstu gali priimti informacija pagrįstą sprendimą dėl to, ar ketina skųsti šį apkaltinamąjį nuosprendį, ir kaip.
- 16 Ar asmeniui, nuteistam jam nedalyvaujant, pateikus atitinkamą prašymą turi būti papildomai suteikta galimybė susipažinti su visais bylos dokumentais (jam pačiam arba jo advokatui)? Taip būtų galima teigti atsižvelgiant į tai, kad asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant, yra iš tikrųjų ir veiksmingai informuotas apie nuosprendį tik tuo atveju, jei jis ne tik turi šio nuosprendžio kopiją, bet kartu jam žinomos ir visos faktinės ir teisinės aplinkybės, kuriomis jis buvo priimtas, o tam reikia susipažinti su bylos medžiaga. Taip yra dėl to, kad nuosprendis gali būti neteisingai suprastas, jeigu bus skaitomas kaip atskiras dokumentas, atsietai nuo procesinių dokumentų. Taigi gali būti, kad, nesuteikus prieigos prie procesinių dokumentų, nebus galimybės veiksmingai pasinaudoti teisių gynimo priemonėmis dėl šio nuosprendžio.
- 17 **Pirmojo klausimo 3 dalies pagrindimas.** Gali būti, kad Teisingumo Teismas į pirmuosius du klausimus atsakys neigiamai. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, jog būtina užtikrinti, kad sulaikomas VB, jei būtų nuteistas laisvės atėmimo bausme, gautų apkaltinamojo nuosprendžio kopiją. Taigi kyla klausimas, ar tai suderinama su Sąjungos teise.
- 18 Visų pirma gali būti, kad argumentai, kuriais Teisingumo Teismas prireikus grįš neigiamą atsakymą į pirmuosius du klausimus, pagal savo pobūdį lems išvadą, jog prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui draudžiama imtis priemonių tokiam informavimui užtikrinti, nes tai lemtų Sąjungos teisės pažeidimą.
- 19 Jeigu Teisingumo Teismas paneigtų tokį draudimą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui svarbu gauti išsamų atsakymą į pirmuosius du klausimus, net jeigu teismas neprivalo užtikrinti, kad asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant, ateityje būtų informuojamas (2023 m. birželio 8 d. sprendimas sujungtose bylose C-430/22 ir C-468/22, EU:C:2023:458).
- 20 **Antrojo klausimo 1 dalies pagrindimas.** Pagal nacionalinę teisę leidžiama nagrinėti kaltinimą baudžiamojoje byloje kaltinamajam nedalyvaujant nesant direktyvos 8 straipsnio 2 dalyje nurodytų aplinkybių. Tokiam atvejui joje numatytas specialus teisės dalyvauti asmeniškai apsaugos mechanizmas (NPK 423 straipsnis). Šis mechanizmas pradedamas taikyti, kai nedalyvaujant priimtas apkaltinamasis nuosprendis tampa galutiniu. Iš pradžių asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant, pateikia prašymą atnaujinti procesą, grįsdamas šį prašymą tuo, kad byla buvo nagrinėjama ir nuosprendis priimtas jam nedalyvaujant. Dėl šio prašymo vyksta specialus teismo procesas. Priimdamas sprendimą dėl bylos esmės, teismas pripažįsta arba paneigia teisę į proceso atnaujinimą; pirmuoju atveju procesas atnaujinamas ir byla nagrinėjama dalyvaujant kaltinamajam.

- 21 Šiomis aplinkybėmis kyla klausimas, ar tokia nacionalinės teisės norma suderinama su Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 4 dalyje ir 9 straipsnyje numatytu mechanizmu. Toks klausimas kyla, nes šioje nacionalinės teisės normoje nenumatyta jokia tvarka, pagal kurią kaltinamasis po jam nedalyvaujant priimto apkaltinamojo nuosprendžio būtų informuojamas apie jo teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo, jam dalyvaujant. Praktika rodo, kad jis apie tai neinformuojamas nei tada, kai yra sulaikomas, nei tada, kai jam paties nuteistojo iniciatyva pateikiamas pranešimas apie jo atžvilgiu priimtą apkaltinamąjį nuosprendį.
- 22 **Antrojo klausimo 2 dalies pagrindimas.** Pažymėtina, kad nacionalinėje teisėje yra numatytas Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 4 dalyje nurodytas informavimas, tiesa, vėlesniu momentu. Pagal nacionalinėje teisėje nustatytą mechanizmą informacija nedalyvaujant nuteistam asmeniui pateikiama apie tai, ar asmuo turi teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo, ar ne.
- 23 Tam, kad ši informacija asmeniui, nuteistam jam nedalyvaujant, būtų pateikta, visų pirma jis privalo prieš tai pateikti prašymą panaikinti jam nedalyvaujant priimtą nuosprendį ir išnagrinėti bylą iš naujo, jam dalyvaujant. Išnagrinėjęs šio prašymo pagrįstumą, teismas priima sprendimą. Šiuo sprendimu teismas pripažįsta arba paneigia teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo ir panaikina nedalyvaujant priimtą nuosprendį ir nurodo nagrinėti bylą iš naujo dalyvaujant kaltinamajam, arba atmeta prašymą. Taip asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant, pranešimu apie teismo sprendimą dėl jo prašymo nagrinėti bylą iš naujo informuojamas apie tai, ar pagrindinė byla, kurioje jo atžvilgiu buvo priimtas apkaltinamasis nuosprendis, buvo nagrinėjama tokiomis sąlygomis, kurios suteikia jam teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo, arba tokios teisės nesuteikia.
- 24 Kyla klausimas, ar šia nacionalinės teisės norma tinkamai perkeliama Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 4 dalis ir 9 straipsnis, atsižvelgiant į šios direktyvos 10 straipsnio 1 dalyje ir Chartijos 47 straipsnio pirmoje pastraipoje numatytą reikalavimą užtikrinti teisę pasinaudoti veiksmingomis teisių gynimo priemonėmis proceso, vykdyto asmeniui nedalyvaujant, atveju. Pagal direktyvos 8 straipsnio 4 dalies antrą sakinį informacija apie teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo turi būti pateikta anksčiau, t. y. tada, kai nuteistasis informuojamas apie nuosprendį ir (arba) yra sulaikomas. Tai būtina tam, kad ši informacija būtų veiksminga, t. y. nuteistasis turi galėti įvertinti, ar norės pasinaudoti teise į bylos nagrinėjimą iš naujo, ar sutiks su jo atžvilgiu priimtu nuosprendžiu (žr. 2019 m. rugsėjo 19 d. sprendimo byloje C-467/18, EU:C:2019:765, 50 punkto pirmą sakinį). Jei apie teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo informuojama tik teismui priėmus sprendimą dėl prašymo nagrinėti bylą iš naujo, toks informavimas nebėra teisių gynimo priemonė, kaip tai suprantama pagal direktyvą.
- 25 **Antrojo klausimo 3 dalies pagrindimas.** Gali būti, kad Teisingumo Teismas neigiamai atsakys į du pirmesnius klausimus ir nuspręš, kad Bulgarijos teisės norma nesuderinama su direktyva.

- 26 Dėl šios priežasties prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar jis gali tęsti bylos nagrinėjimą VB nedalyvaujant ir imtis tam tikrų priemonių, kuriomis būtų siekiama užtikrinti šio asmens teisę į informavimą pagal direktyvos 8 straipsnio 4 dalies antrą sakinį, kuris turi būti pakankamai veiksmingas pagal direktyvos 10 straipsnio 1 dalį. Direktyvos 8 straipsnio 4 dalies antrame sakinyje nurodyta, kad „valstybės narės“ „užtikrina“ tam tikro lygio apsaugą, šiuo atveju – informavimą. Taigi šią garantiją gali suteikti ne tik nacionalinis įstatymų leidėjas, bet ir nacionalinis teismas, kuris pagal analogiją taiko savo teisę, kad būtų pasiektas su Sąjungos teise suderinamas rezultatas.
- 27 Teisingumo Teismas jau yra pažymėjęs, kad Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2–4 dalyse nustatytos baudžiamosios bylos nagrinėjimo kaltinamajam nedalyvaujant sąlygos ir 9 straipsnyje numatyta teisė į bylos nagrinėjimą iš naujo turi tiesioginį poveikį (2022 m. gegužės 19 d. sprendimo byloje C-569/20, EU:C:2022:401, 28 punktą). Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas gali tiesiogiai įvertinti, ar VB iškelta baudžiamoji byla gali būti priskiriama kuriam nors iš direktyvos 8 straipsnio 2 dalyje nurodytų atvejų. Kaip jau minėta, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad negali – bent jau prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikimo momentu.
- 28 Vienas iš nacionalinio proceso principų yra informuoti kaltinamąjį apie jo teises ir suteikti jam galimybę jomis naudotis. Atsižvelgiant į tai, kad VB pagal Direktyvos 2016/343 9 straipsnį turi tiesiogiai taikomą teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo, atitinkamai kyla prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pareiga (pagal nacionalinę teisę) imtis būtinų priemonių užtikrinti, kad jis būtų informuotas apie šias teises pagal direktyvos 8 straipsnio 4 dalies antrą sakinį, ir tai turi būti atlikta pakankamai veiksmingai, kad jis galėtų pasinaudoti šia informacija (direktyvos 10 straipsnio 1 dalis).
- 29 Byloje tikėtina, kad VB atžvilgiu bus priimtas nuosprendis, kuriuo jis bus pripažintas kaltu ir nuteistas laisvės atėmimo bausme. Jei nesusiklostys naujos aplinkybės, tai įvyks jam nedalyvaujant ir esant kitoms sąlygoms, nei nurodytosios Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2 dalyje. Tai reiškia, kad VB dėl šio jam nedalyvaujant priimto apkaltinamojo nuosprendžio turės tiesiogiai pagal Europos Sąjungos teisę suteikiamą teisę į teisių gynimo priemonę (direktyvos 9 straipsnis).
- 30 Taigi kyla klausimas, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas užtikrina, kad būtų laikomasi Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antrame sakinyje nustatyto reikalavimo garantuoti informavimą apie šios direktyvos 9 straipsnyje nustatytą teisę, jei savo nuosprendyje (1) aiškiai nurodo šias aplinkybes, įskaitant teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo ir kitas teisių gynimo priemones, ir, antra, įpareigoja asmenis, kurie vėliau vykdys VB, nuteisto jam nedalyvaujant, sulaukymą, įteikti jam šio nuosprendžio kopiją. Be to, kyla klausimas, ar toks informavimo pagal direktyvos 8 straipsnio 4 dalies antrą sakinį užtikrinimo būdas yra pakankamai veiksmingas pagal direktyvos 10 straipsnio 1 dalį.

- 31 **Antrojo klausimo 4 dalies pagrindimas.** Gali būti, kad Teisingumo Teismas konstatuos, jog nacionalinės teisės norma visiškai suderinama su Sąjungos teise, pavyzdžiui, dėl to, kad NPK 423 straipsnyje numatyta nacionalinė teisių gynimo priemonė atitinka Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2–4 dalyse ir 9 straipsnyje numatytą teisių gynimo priemonę arba yra pakankama teisių gynimo priemonė, net jei jos neatitinka.
- 32 Esant tokiai situacijai neatrodo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui būtina dėti visas pastangas siekiant užtikrinti, kad bylos nagrinėjime kaltinamajam nedalyvaujant skirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymo tikslu sulaikytas VB jau tuo momentu būtų informuojamas apie jo teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo pagal direktyvos 8 straipsnio 4 dalį, siejamą su 9 straipsniu.
- 33 Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad būtina imtis priemonių užtikrinti, kad nuteistasis būtų tinkamai informuotas apie jo teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo. Dėl šios priežasties teikiamas šis klausimas, ar tai nedraudžiama pagal Sąjungos teisę, visų pirma, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažeistų teisę, jei imtųsi klausime nurodytų priemonių, kad užtikrintų, jog asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant, būtų informuojamas apie jo teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo pagal Direktyvos 2016/343 9 straipsnį, ir ar tokia procedūra šiuo atžvilgiu būtų nesuderinama su direktyvoje įtvirtinta teisės pačiam dalyvauti nagrinėjant bylą apsaugos sistema ir kitomis Sąjungos teisės nuostatomis, taigi, privalėtų būti netaikoma.
- 34 **Trečiojo klausimo pagrindimas.** Iš pateiktų atsakymų matyti, kad nacionaliniam teismui, kuris nagrinėja bylą kaltinamajam nedalyvaujant, pagal Sąjungos teisę leidžiama arba bent jau nedraudžiama, jei neįvykdytos Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2 dalyje nustatytos sąlygos, imtis priemonių užtikrinti, kad asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant, būtų informuojamas apie teisių gynimo priemones nedalyvaujant priimto apkaltinamojo nuosprendžio atveju.
- 35 Trečiuoju klausimu siekiama išsiaiškinti, kuriuo baudžiamojo proceso momentu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, pirma, turi nuspręsti, kad kaltinamajam nedalyvaujant surengtam bylos nagrinėjimui netaikomos Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2 dalyje nustatytos sąlygos, todėl būtina užtikrinti informavimą pagal šios direktyvos 8 straipsnio 4 dalies antrą sakinį ir, antra, įgyvendinti šią garantiją, t. y. nustatyti ir taikyti mechanizmą, pagal kurį asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant, būtų atitinkamai informuojamas, kai yra sulaikomas, ir (arba) kai jam pranešama apie jam nedalyvaujant priimtą nuosprendį.
- 36 Pagal Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antrą sakinį turi būti užtikrinama, kad asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant, kai nebuvo įvykdytos šios direktyvos 8 straipsnio 2 dalyje nustatytos sąlygos, būtų informuojamas apie teisių dėl nedalyvavimo nagrinėjant bylą gynimo priemones, į kurias jis turi teisę pagal šios

direktyvos 9 straipsnį. Šiam užtikrinimui reikia trijų atskirų priemonių. Pirmą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nuspręsti, ar įvykdytos direktyvos 8 straipsnio 2 dalyje nustatytos sąlygos. Antra (jei atsakymas būtų neigiamas), asmeniui, kuris buvo nuteistas jam nedalyvaujant, turi būti pripažinta teisė į vieną ar kelias direktyvos 9 straipsnyje nurodytas teisių gynimo priemones. Trečia, reikia imtis priemonių užtikrinti, kad asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant, sužinotų apie šią pripažintą teisę (antroji priemonė) vėlesniu momentu, visų pirma jo sulaikymo momentu ir (arba) pranešimo apie nuosprendį momentu (pavyzdžiui, įpareigojant baudmės vykdymo instituciją įteikti sulaikytam asmeniui, kuris buvo nuteistas jam nedalyvaujant, nuosprendį, kuriame išreiškiamas toks pripažinimas).

- 37 Direktyvos 2016/343 8–10 straipsniuose nenurodytas pirmasis galimas šios direktyvos 8 straipsnio 4 dalies antrame sakinyje numatyto užtikrinimo momentas. Vis dėlto iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad tai yra teismo posėdis, per kurį asmuo galutinai pripažįstamas kaltu ir skiriama bausmė.
- 38 Taip yra šiuo atveju, nes Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad siekiant konstatuoti, ar baudžiamasis procesas vyko kaltinamajam nedalyvaujant, taigi ir nustatyti nedalyvavimo pobūdį (t. y. ar įvykdytos direktyvos 8 straipsnio 2 dalies sąlygos), reikia įvertinti faktines aplinkybes, žyminčias kaltinamojo nedalyvavimą galutinio sprendimo byloje dėl esminių faktinių ir teisinių aplinkybių priėmimo momentu (2020 m. gruodžio 17 d. sprendimo byloje C-416/20 PPU, EU:C:2020:1042, 48 punktą ir 2023 m. kovo 23 d. sprendimo sujungtose bylose C-514/21 ir C-515/21, EU:C:2023:235, 52 ir 53 punktai).
- 39 Tai negali būti konstatuojama anksčiau, nes vėlesnis kaltinamojo atvykimas į teismą lemtų išvadą, kad buvo paisoma jo teisės pagal direktyvos 8 straipsnio 1 dalį pačiam dalyvauti nagrinėjant bylą. Pavyzdžiui, nagrinėjamu atveju įgalioto gynėjo atvykimas ir jo pareiškimas, kad kaltinamasis žino apie bylos nagrinėjimą teisme, leistų spręsti, kad taikytinas direktyvos 8 straipsnio 2 dalies b punktas.
- 40 Dėl paskutinio galimo momento reikia atsižvelgti į Direktyvos 2016/343 12 konstatuojamosios dalies trečią ir ketvirtą sakinius. Juose nurodyta, kad ši direktyva taikoma tol, kol sprendimas dėl bylos esmės tampa galutiniu, ir kad ji netaikoma teisių gynimo priemonėms, kurios naudojamos tada, kai sprendimas tampa galutiniu. Be to, direktyvos 8 straipsnio 4 dalies antro sakinio nuostata yra svarbi direktyvos 8 straipsnio 1 dalyje nustatytos teisės pačiam dalyvauti apsaugai skirto mechanizmo dalis. Taigi valstybės narės turėtų imtis priemonių, kad užtikrintų šios nuostatos taikymą, kol byla yra nagrinėjama ir kol asmeniui nedalyvaujant priimtas nuosprendis netapo galutiniu. Tai reiškia, kad sprendimas, kuriuo nustatomas nedalyvavimo pobūdis, neatsižvelgiant į tai, ar įvykdytos direktyvos 8 straipsnio 2 dalies sąlygos, turėtų būti priimtas prieš nuosprendžiui, kuris yra priimtas kaltinamajam nedalyvaujant, tampant galutiniu.
- 41 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas atkreipia dėmesį į tai, kad apeliacinis skundas dėl jo sprendimo byloje gali būti paduotas per penkiolika dienų nuo sprendimo priėmimo dienos. Jeigu apeliacinis skundas nepateikiamas,

šešioliktą dieną sprendimas įgyja *res judicata* galią, taigi tampa galutiniu. Tai reiškia, kad jo sprendimas byloje gali tapti galutiniu.

- 42 Dėl šios priežasties prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui svarbu tiksliai išsiaiškinti, kuriuo proceso momentu jis turi imtis toliau nurodytų priemonių: 1) nuspręsti, ar tai yra asmeniui nedalyvaujant nagrinėjama byla, kai neįvykdytos Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2 dalyje nustatytos sąlygos; 2) jei tai būtų patvirtinta, nurodyti teisių gynimo priemones, į kurias VB turi teisę; 3) imtis reikiamų priemonių užtikrinti atitinkamą jo informavimą, kai jis bus sulaikomas ir (arba) kai jam bus pranešta apie šį sprendimą.
- 43 Kyla grėsmė, kad bus pažeista Sąjungos teisė, jeigu šis sprendimas bus priimtas tik vėliau, visų pirma tada, kai bus nustatyta asmens, nuteisto jam nedalyvaujant, buvimo vieta ir jis galbūt bus sulaikytas. Taip yra dėl dviejų priežasčių. Pirma, tuo atveju, jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas tik tada priimtų šį sprendimą ir imtųsi priemonių užtikrinti nedalyvaujant nuteisto asmens informavimą, jo priemonės nepatektų į direktyvos taikymo sritį, nes ji netaikoma tada, kai teismo sprendimas byloje tampa galutiniu (12 konstatuojamosios dalies ketvirtas sakiny). Antra, prireiks laiko priimti tokį sprendimą ir užtikrinti, kad apie šį sprendimą būtų pranešta nedalyvaujant nuteistam asmeniui, taigi apie jį nebus pranešta nedalyvaujant nuteistam asmeniui tada, kai jis bus sulaikomas (kaip to reikalaujama pagal Direktyvos 3016/343 8 straipsnio 4 dalies antrą sakinį); tai bus padaryta netgi daug vėliau. Toks pavėluoto užtikrinimo pobūdis neatitinka direktyvos 10 straipsnio 1 dalyje ir Chartijos 47 straipsnio pirmoje pastraipoje įtvirtinto veiksmingumo reikalavimo.
- 44 **Ketvirtojo klausimo pagrindimas.** Kyla klausimas, kokiomis procesinėmis taisyklėmis turi remtis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kad nustatytų, ar VB nedalyvavimas pagal savo pobūdį nepatenka į Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2 dalies taikymo sritį, ir kaip teismas turi užtikrinti reikiamą informavimą pagal šios direktyvos 8 straipsnio 4 dalį.
- 45 Šis klausimas direktyvoje nėra reglamentuojamas, vis dėlto reikia atsižvelgti į veiksmingų teisių gynimo priemonių reikalavimą pagal direktyvos 10 straipsnio 1 dalį ir Chartijos 47 straipsnio pirmą pastraipą, o taip pat į lygiavertiškumo principą.
- 46 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nagrinėja VB iškeltą baudžiamąją bylą dalyvaujant prokurorui, kuris pareiškė ir palaiko kaltinimą, o taip pat dalyvaujant Advokatų rūmų nurodytam ir teismo savo iniciatyva paskirtam gynėjui, kuris gina nedalyvaujančiojo VB interesus. Pagal nacionalinę teisę visi teismo sprendimai, galintys sukelti teisinių pasekmių nedalyvaujančiajam VB, turėtų būti priimami išklaivius prokurorą ir jo gynėją. Tuo siekiama, kad abu išdėstytų savo poziciją ir reikalautų laikytis procesinių ir materialinių teisių. Prokuroras gina teisėtumą nepriklausomai nuo to, ar tai palanku, ar nepalanku VB, o VB gynėjas gina tik jo teises ir interesus ir nurodo

visas jam palankias aplinkybes. Ir prokuroras, ir gynėjas gali apskusti teismo sprendimus.

- 47 Tai gali lemti išvadą, kad teismo sprendimas, susijęs su Sąjungos teisėje pripažintos teisės, t. y. teisės gauti tam tikrą informaciją pagal Direktyvos 2016/454 8 straipsnio 4 dalies antrą sakinį užtikrinimu, atsižvelgiant į veiksmingos apsaugos nedalyvaujančiajam VB užtikrinimą, o taip pat laikantis lygiavertiškumo principo turėtų būti priimamas tokiomis pačiomis sąlygomis kaip ir teismo sprendimai, susiję su VB teisėmis dalyvauti procese, kurios yra pripažįstamos tik nacionalinėje teisėje. Tai reiškia, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas turėtų priimti sprendimą išklauses šalis.
- 48 **Penktojo klausimo 1 dalies pagrindimas.** Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antrame sakinyje, siejamame su pirmu sakiniu, nustatyta, kad tuo atveju, kai kaltinamasis nuteisiamas jam nedalyvaujant, nors neįvykdytos 8 straipsnio 2 dalyje numatytos sąlygos, šis asmuo turi „galimybę apskusti sprendimą“ ir „teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo ar kitą teisių gynimo priemonę pagal 9 straipsnį“.
- 49 Ši norma gali būti aiškinama taip, kad ji yra susijusi su dviem atskiromis ir savarankiškoms teisėmis. Pirmoji – teisė pateikti apeliacinį skundą aukštesnėje instancijoje (iki nuosprendžio išiteisėjimo), o antroji – teisė į bylos nagrinėjimą iš naujo ar kitą teisių gynimo priemonę (jam tapus galutiniu). Ši išvada grindžiama (Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antro sakinio tekste bulgarų kalba) vartojamos sąvokos „обжалва решението“ („pateikti apeliacinį skundą dėl sprendimo“) (vertėjo pastaba: minėtos nuostatos tekste vokiečių kalba nurodyta tik „die Entscheidung anzufechten“ (apskusti sprendimą)) reikšme bulgarų kalboje; ši sąvoka vartojama tik tuo atveju, kai dėl teismo sprendimo byloje per 15 dienų nuo sprendimo priėmimo dienos iki sprendimo išiteisėjimo dienos aukštesnėje instancijoje pateikiamas apeliacinis skundas. Ji nevartojama, kai skundžiami galutiniai sprendimai.
- 50 Ši norma gali būti aiškinama ir taip, kad ja nurodoma teisė, turinti dvejopą poveikį, t. y. teisė užginčyti galutinį teismo sprendimą, o toks užginčijimas lemia Direktyvos 2016/343 9 straipsnyje numatytų teisių gynimo priemonių taikymą. Argumentai šiuo klausimu paaiškėja palyginus Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 1 dalies ir 4 dalies antro sakinio nuostatas. Vykstant procesui, įskaitant apeliacinį procesą, taikoma direktyvos 8 straipsnio 1 dalies nuostata, kuria užtikrinama kaltinamojo teisė dalyvauti. Tik užbaigus asmeniui nedalyvaujant vykdytą procesą galutiniu teismo nuosprendžiu galima įvertinti, ar direktyvos 8 straipsnio 2 dalies sąlygos buvo įvykdytos, ir, jei ne, užtikrinti informavimą pagal direktyvos 8 straipsnio 4 dalies antrą sakinį. Be to, pagal direktyvos 8 straipsnio 4 dalies pirmą sakinį sprendimas asmeniui nedalyvaujant gali būti ne tik priimtas, bet ir vykdomas, o tai reiškia, kad jis tampa galutiniu, nes tik galutiniai teismo sprendimai gali būti vykdomi, o tai suponuoja prielaidą, kad apeliacinis skundas aukštesnėje instancijoje asmens, kuris buvo nuteistas nedalyvaujant, sulaikymo ir jo informavimo pagal direktyvos 8 straipsnio 4 dalies antrą sakinį momentu buvo baigtas nagrinėti arba atmestas.

- 51 **Penktojo klausimo 2 dalies pagrindimas.** Pagal Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antrą sakinį valstybės narės privalo organizuoti savo teismų sistemą taip, kad asmuo, kuris buvo nuteistas jam nedalyvaujant, nors nebuvo įvykdytos 8 straipsnio 2 dalyje nustatytos sąlygos, po sulaikymo baudmės vykdymo tikslais būtų informuojamas apie tam tikras teises, susijusias su bylos nagrinėjimu (visiškai arba iš dalies) iš naujo. Nėra jokių abejonių, kad asmuo gali būti informuojamas tik apie turimas ir direktyva suteikiamas teises. Taigi kyla klausimas, kokios yra šio asmens teisės jo sulaikymo momentu, apie kurias jis turi būti informuojamas.
- 52 Galima daryti prielaidą, kad asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant, tuo momentu turi pripažintą teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo pagal Direktyvos 2016/343 9 straipsnį. Vadinasi, asmuo turėtų būti informuojamas apie tai, kad jo byla bus nagrinėjama iš naujo tik tuo atveju, jei jis pateiks atitinkamą prašymą.
- 53 Galima daryti ir kitą prielaidą, kad asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant, turi teisę pateikti prašymą nagrinėti bylą iš naujo ir kad vėliau, remiantis jo prašymu, bus įvertinta, ar yra pagrindas nagrinėti bylą iš naujo ir bus priimtas atitinkamas sprendimas. Jei prašymas šiuo sprendimu bus patenkintas, asmeniui, nuteistam jam nedalyvaujant, bus skirtas bylos nagrinėjimas iš naujo. Taigi asmuo turėtų būti informuojamas apie tai, kad turi teisę prašyti nagrinėti bylą iš naujo pagal Direktyvos 2016/343 9 straipsnį.
- 54 Argumentai pirmajai prielaidai pagrįsti: baudžiamuoju procesu, kuris vykdomas kaltinamajam nedalyvaujant, nors neįvykdytos Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2 dalyje nustatytos sąlygos, pažeidžiama 1 dalyje įtvirtinta kaltinamojo teisė pačiam dalyvauti. Vis dėlto gali būti, kad toks procesas vykdomas kaip laikinoji priemonė ir yra baigiamas apkaltinamuoju nuosprendžiu, įskaitant asmeniui nedalyvaujant priimto nuosprendžio vykdymą (direktyvos 8 straipsnio 4 dalies pirmas sakinytis), o asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant, sulaikomas baudmės vykdymo tikslu (direktyvos 8 straipsnio 4 dalies antras sakinytis). Tai įmanoma tik dėl to, kad yra numatyta veiksminga teisių gynimo priemonė nedalyvaujant priimto apkaltinamojo nuosprendžio atveju, t. y. teisė į bylos nagrinėjimą (visiškai arba iš dalies) iš naujo. Taigi darytinos tokios išvados dėl Chartijos 47 straipsnio pirmos pastraipos: – atsižvelgiant į tai, kad apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo asmeniui nedalyvaujant momentu yra aišku, kad direktyvos 8 straipsnio 2 dalyje nustatytos sąlygos neįvykdytos, yra įvykdytos teisės į bylos nagrinėjimą iš naujo pripažinimo sąlygos pagal direktyvos 9 straipsnį; – informavimu pagal direktyvos 8 straipsnio 4 dalies antrą sakinį, kaip matyti jau vien iš jo pobūdžio, siekiama atkurti pažeistą teisę pačiam dalyvauti nagrinėjant bylą; – dėl direktyvos 10 straipsnio 1 dalyje ir Chartijos 47 straipsnio pirmoje pastraipoje įtvirtinto reikalavimo, kad suteikta teisių gynimo priemonė būtų veiksminga, asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant, privalo būti informuojamas apie jo teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo, kuria jis gali pasinaudoti pateikęs prašymą.
- 55 Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antrame sakinyje ir 9 straipsnyje taip pat numatyta teisių gynimo priemonė asmeniui nedalyvaujant vykdyto proceso

atveju. Šios nuostatos turėtų būti aiškinamos taip, kad ši teisių gynimo priemonė turi būti veiksminga pagal direktyvos 10 straipsnio 1 dalį ir Chartijos 47 straipsnio pirmą pastraipą. Vis dėlto šiose nuostatose nenumatyta jokia tolesnė procedūra, kuri turėtų būti taikoma po to, kai asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant neįvykdžius 8 straipsnio 2 dalyje nustatytų sąlygų, buvo informuotas apie jo teisę apskusti tokį sprendimą ir prašyti nagrinėti bylą iš naujo, ir kurią vykdant reikėtų išnagrinėti pateikto prašymo pagrįstumą. Nėra jokios nuorodos ir į nacionalinę teisę. Taigi tokia papildoma procedūra nebūtina. Jei ji būtų būtina, teisės aktų leidėjas būtų ją nurodęs direktyvos 8 arba 9 straipsniuose, atsižvelgdamas į reikalavimą suteikti veiksmingą teisių gynimo priemonę. Vadinasi, tokia papildoma nauja teisės į bylos nagrinėjimą iš naujo pripažinimo procedūra nėra reikalinga, nes informavimas pagal direktyvos 8 straipsnio 4 dalies antrą sakinį būtent ir yra susijęs su jau pripažinta teise į bylos nagrinėjimą iš naujo.

- 56 Be to, Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antrame sakinyje reikalaujama, kad asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant, būtų informuojamas apie dvi aplinkybes: pirma, apie jo teisę apskusti sprendimą (t. y. išreikšti nesutikimą) ir, antra, apie teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo ar kitą teisių gynimo priemonę po šio apskundimo (kad būtų suteikta ši nesutikimą atitinkanti teisių gynimo priemonė). Ši antrąją informaciją galima paaiškinti tik jau pripažinta teise į bylos nagrinėjimą iš naujo, nes jis yra skirtas pirmajam informavimui dėl pastarajam suteikiamo veiksmingumo.
- 57 Tuo atveju, jei asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant nesant direktyvos 8 straipsnio 2 dalyje nustatytų sąlygų, turėtų tik teisę prašyti nagrinėti bylą iš naujo, o prašymo pagrįstumas būtų vertinamas papildomai, pakaktų informuoti šį asmenį tik apie jo teisę apskusti sprendimą. Šio apskundimo esmė dėl Chartijos 47 straipsnio pirmoje pastraipoje įtvirtinto reikalavimo suteikti veiksmingą teisių gynimo priemonę būtų siejama būtent su skundo pateikimu teismui, kuris turėtų priimti sprendimą dėl skundo pagrįstumo. Taigi nebuvo būtina papildomai nurodyti, kad asmuo turi teisę prašyti nagrinėti bylą iš naujo (ir kad asmens prašymo pagrįstumas turi būti įvertintas papildomai).
- 58 Argumentai antrajai prielaidai pagrįsti: ji atitinka nacionalinį apsaugos nuo proceso vykdymo asmeniui nedalyvaujant modelį. Teismas nagrinėja bylą kaltinamajam nedalyvaujant, prieš tai nenustatęs jo nedalyvavimo pobūdžio, t. y. ar įvykdytos Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2 dalyje nustatytos sąlygos. Vėliau asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant, turi teisę prašyti atnaujinti procesą, o prašymo pagrįstumas vertinamas per atskirą procedūrą.
- 59 **Šeštojo klausimo pagrindimas.** Direktyvos 2016/343 9 straipsnio pirmame sakinyje asmeniui, kuris buvo nuteistas jam nedalyvaujant nesant direktyvos 8 straipsnio 2 dalyje nustatytų sąlygų, numatytos teisių gynimo priemonės dėl nedalyvaujant vykdyto proceso. Tai yra dvi teisių gynimo priemonės: teisė į „bylos nagrinėjimą iš naujo“ arba teisė į „kitą teisių gynimo priemonę, kuri leistų iš naujo nagrinėti bylą iš esmės, įskaitant naujų įrodymų vertinimą, ir kurią taikant būtų galima panaikinti pirminį sprendimą“.

- 60 Į akis krenta tai, kad tik antrajai iš galimų priemonių, t. y. teisei į „kitą teisių gynimo priemonę“, nustatyti tam tikro turinio ir tam tikro rezultato reikalavimai (vertėjo pastaba: šis teiginys netaikomas direktyvos 9 straipsnio pirmo sakinio formuluotei vokiečių kalba, nes toliau nurodytas tekstas dėl vartojamo žodžių junginio „die bzw. der“ („kuris arba kuri“) yra siejamas ir su teise į bylos nagrinėjimą iš naujo, ir su teise į kitą teisių gynimo priemonę), t. y. galimybė iš naujo nagrinėti bylą iš esmės ir nustatyti naujas faktines ir teises aplinkybes. Toks reikalavimas netaikomas pirmajai galimai „bylos nagrinėjimo iš naujo“ priemonei, nes minėtos galimybės yra esminė teismo proceso ypatybė.
- 61 Direktyvos 2016/343 9 straipsnio antrame sakinyje nustatytas abiem atvejais taikomas reikalavimas užtikrinti veiksmingą kaltinamojo teisę dalyvauti.
- 62 Taigi galiausiai teismas, kuriame byla, dalyvaujant kaltinamajam, nagrinėjama iš naujo, abiem Direktyvos 2016/343 9 straipsnio pirmame sakinyje nurodytais atvejais gali priimti sprendimą dėl bylos esmės, t. y. naują teismo sprendimą (pirmoji galimybė), arba sprendimą dėl ankstesnio sprendimo, kuris buvo priimtas asmeniui nedalyvaujant, teisėtumo, pavyzdžiui, sprendimą panaikinti pastarąjį (antroji galimybė).
- 63 Direktyvos 2016/343 9 straipsnis susijęs tik su teise į bylos nagrinėjimą iš naujo, o tai leidžia manyti, kad antroji galimybė yra tam tikra bylos nagrinėjimo iš naujo forma.
- 64 Taigi kyla klausimas, ar Direktyvos 2016/343 9 straipsnio pirmame sakinyje numatyta antroji galima priemonė turi būti aiškinama taip, kad ji apima teisinę galimybę atnaujinti baudžiamąjį procesą, t. y. dalis jau atliktų procesinių veiksmų, įskaitant galimą nedalyvaujant kaltinamajam priimtą teismo sprendimą dėl bylos esmės, išsaugotą teisinę reikšmę, bet asmuo, kuris buvo nuteistas nedalyvaujant, įgytą galimybę dalyvauti atliekant procesinius veiksmus ateityje ir, atliekant šiuos veiksmus, visapusiškai naudotis savo teise dalyvauti pagal direktyvos 8 straipsnio 1 dalį ir visomis kitomis pagal nacionalinę ir Sąjungos teisę jam suteiktomis teisėmis; galiausiai yra galimybė peržiūrėti nedalyvaujant priimtą teismo sprendimą dėl bylos esmės (jei jis buvo paliktas galioti) ir prirėikus jį panaikinti, pakeisti arba patvirtinti.
- 65 **Septintojo klausimo pagrindimas.** Nacionalinėje teisėje numatyta, kad asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant, turi pats atvykti į teismą, kuris nagrinėja jo prašymą nagrinėti bylą jam dalyvaujant iš naujo. Toks paties asmens atvykimas yra jo prašymo byloje nagrinėjimo sąlyga. Jei asmuo neatvyksta, šis procesas nutraukiamas, o prašoma apsauga nesuteikiama.
- 66 Taigi nacionalinėje teisėje numatyta nauja papildoma naudojimosi Direktyvos 2016/343 9 straipsnyje numatyta teise sąlyga, kurios nėra šioje nuostatoje. Kyla klausimas, ar tai suderinama su direktyvoje įtvirtinta apsaugos sistema, kuri atitinkamai tampa daug sudėtingesne.

- 67 Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar teismas, užtikrindamas informavimą pagal Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antrą sakinį, turi imtis priemonių, kad VB būtų informuojamas ir apie tai, kad, jam neatvykus į teismą, kuriam pateikė prašymą nagrinėti bylą iš naujo jam dalyvaujant, šis jo prašymas nebus nagrinėjamas iš esmės, o jam nedalyvaujant priimtas apkaltinamasis nuosprendis taps galutiniu. Vis dėlto pareiga užtikrinti tokį informavimą egzistuoja tik tuo atveju, jei ši sąlyga suderinama su Sąjungos teise.
- 68 Teisingumo Teismas yra pareiškęs nuomonę panašiais klausimais, žr. 2020 m. kovo 12 d. sprendimą byloje C-659/18, EU:C:2020:201, ir 2023 m. birželio 22 d. sprendimą byloje C-823/21, EU:C:2023:504. Teisingumo Teismas nusprendė, kad valstybei narei neleidžiama nustatyti papildomų, Sąjungos teisėje nenumatytų sąlygų, kurios trukdo įgyvendinti tikslą veiksmingai, lengvai ir greitai pasinaudoti teise turėti advokatą arba tarptautinės apsaugos suteikimo procedūra. Logiška, kad šis požiūris taikomas ir kitai teisei, t. y. teisei dalyvauti pagal Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 1 dalį.
- 69 **Aštuntojo klausimo pagrindimas.** Kyla klausimas, ar Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 4 dalyje ir 9 straipsnyje numatytos teisių dėl bylos nagrinėjimo asmeniui nedalyvaujant gynimo priemonės lygiai taip pat taikomos ir nuteisimui, ir išteisinimui. Šis klausimas svarbus atsižvelgiant į tai, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas gali priimti VB atžvilgiu išteisinamąjį nuosprendį.
- 70 Direktyvos 2016/343 37 konstatuojamojoje dalyje ir 8 straipsnio 2 dalyje nurodyta galimybė kaltinamajam nedalyvaujant vykdyti teismo posėdį, kuriame gali būti priimtas „sprendimas, kuriuo asmuo pripažįstamas kaltu ar nekaltu“. Vis dėlto šios nuostatos susijusios su direktyvos 8 straipsnio 2 dalies sąlygomis, pagal kurias asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant, neturi teisės į bylos nagrinėjimą iš naujo.
- 71 Direktyvos 2016/343 39 konstatuojamosios dalies pirmame sakinyje ir 8 straipsnio 4 dalyje, t. y. nuostatose, susijusiose su asmenimis, kurie buvo nuteisti nedalyvaujant ir gali naudotis pripažinta teisių gynimo priemone dėl jiems nedalyvaujant vykdyto proceso, nurodomas tik „sprendimas“. Galima daryti prielaidą, kad tai reiškia 37 konstatuojamojoje dalyje ir 8 straipsnio 2 dalyje nurodytą sprendimą, t. y. „sprendimą, kuriuo asmuo pripažįstamas kaltu ar nekaltu“; vis dėlto galima daryti ir kitokią prielaidą, kad tai reiškia tik sprendimą, kuriuo asmuo pripažįstamas kaltu.
- 72 Direktyvos 2016/343 39 konstatuojamosios dalies antrame sakinyje ir 8 straipsnio 4 dalyje nurodytas nuteistojo sulaikymas, o tai leidžia spręsti, kad kalbama tik apie apkaltinamuosius nuosprendžius. 8 straipsnio 3 dalyje (kurioje daroma nuoroda į 2 dalyje nustatytas sąlygas) nurodomas sprendimo vykdymas, o vykdomi gali būti tik teismo nuosprendžiai, kuriais asmuo yra nuteisiamas.

- 73 Taigi kyla abejonių dėl to, ar VB tuo atveju, jei jam nedalyvaujant bus išteisintas ir nebus pripažintas kaltu, turi teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo ar kitą teisių gynimo priemonę pagal Direktyvos 2016/343 9 straipsnį, ir ar tokiu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi užtikrinti jo informavimą pagal šios direktyvos 8 straipsnio 4 dalies antrą sakinį.
- 74 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nuomonė**
- 75 Nacionalinėje teisėje – NPK 423 straipsnyje – numatyta nuteisto kaltinamojo teisių gynimo priemonė, taikoma pažeidus teisę dalyvauti procese. Visų pirma VB, atsižvelgiant į prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikimo momentu konstatuotas pagrindinės bylos faktines aplinkybes, turi teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo ir pagal nacionalinę, ir pagal Sąjungos teisę.
- 76 Vis dėlto nacionalinėje teisėje nenumatyta pakankamai veiksmingų teisių gynimo priemonių asmeniui nedalyvaujant vykdyto proceso atveju. Joje nenumatyta, kad asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant, turi būti informuojamas apie galimas teisių gynimo priemones. Visų pirma asmuo apie tai neinformuojamas tada, kai yra sulaikomas, kad atliktų jam skirtą laisvės atėmimo bausmę.
- 77 Taigi, nors nacionalinėje teisėje ir numatyta apsauga pagal Direktyvos 2016/343 9 straipsnį, bet ne tokia, kad asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant, galėtų tinkamai ir veiksmingai pasinaudoti šia teise pagal direktyvos 10 straipsnio 1 dalį. Visų pirma neužtikrinamas direktyvos 8 straipsnio 4 dalies antrame sakinyje nustatytas apsaugos standartas, pagal kurį asmuo, kuris buvo nuteistas jam nedalyvaujant, nors nebuvo įvykdytos direktyvos 8 straipsnio 2 dalyje nustatytos sąlygos, informuojamas apie jo teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo jau tada, kai yra sulaikomas.
- 78 Nacionalinė teisės norma NPK 423 straipsnyje yra pakankamai veiksminga teisių gynimo priemonė tik tuo atveju, jei teismas, kuris priėmė nuosprendį asmeniui nedalyvaujant, manė, kad esama Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2 dalyje nustatytų pagrindų, todėl neužtikrino atitinkamo informavimo pagal šios direktyvos 8 straipsnio 4 dalį. Tokiu atveju asmuo, nuteistas jam nedalyvaujant, gali apskusti tokią apkaltinamąjį nuosprendį priėmusio teismo poziciją po to, kai buvo sulaikytas, būtent per NPK 423 straipsnyje numatytą procedūrą. Ši procedūra atitiktų direktyvos 10 straipsnio 1 dalį, kuria siekiama apsaugoti nedalyvaujant nuteistąjį tiek nuo teismo, kuris priėmė nuosprendį asmeniui nedalyvaujant, vertinimo klaidos, susijusios su nedalyvavimo pobūdžiu (ar įvykdytos direktyvos 8 straipsnio 2 dalies sąlygos), tiek nuo paties nuteisimo nedalyvaujant.
- 79 Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad kaltinamajam nedalyvaujant vykstančiame baudžiamajame procese visiškai nenagrinėjama, ar esama Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2 dalyje nurodytų aplinkybių, NPK 423 straipsnyje numatyto mechanizmo, kaip vienintelės teisių gynimo priemonės asmeniui nedalyvaujant vykstančio proceso atveju, taikymas yra nepakankamas, neproporcingas ir

neveiksmingas, nes nėra pasiekiamas šios direktyvos 8 straipsnio 4 dalies antrame sakinyje numatytas reikalaujamas informavimo standartas.

- 80 Asmuo nėra informuojamas taip, kaip reikalaujama pagal Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 4 dalies antrą sakinį. Tai žymiai sumažina teisės į bylos nagrinėjimą iš naujo, nors ji ir numatyta nacionalinėje teisėje, veiksmingumą. Taip yra dėl to, kad asmuo, kuris buvo nuteistas jam nedalyvaujant neįvykdžius direktyvos 8 straipsnio 2 dalyje nustatytų sąlygų, gali niekada nesužinoti apie savo teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo, nes jis nebuvo pakankamai informuotas nei apie apkaltinamąjį nuosprendį, nei apie turimą teisę į bylos nagrinėjimą iš naujo. Visa tai lemia didelį teisinės apsaugos nuo nedalyvaujant priimamų apkaltinamųjų nuosprendžių lygio sumažėjimą.

DARBINIS VERTINIMAS